

STRÖM OCH ALANÄS

Bonden ERIK MÅRTENSSON

Till ödmjukaste åttlydnad af Jämtlands Läns Kongl. Hushållningssällskaps förvaltningsutskott uti dess gifna instruction för dess corresponderande ledamöter, får undertecknad härhos aflämnas följande upplysningar.

1:o. Ströms socken tillika med Alanäs capellag ligger i norr eller nordost från Hammerdahl, gränsar i väster mot Bogoeide eller Frostvikens capellag under Fölinge pastorat, i norr mot Tåsjö anexa, i öster mot Ramsels pastorat i Ångermanland och i söder mot Hammerdahl; dess vidd kan utan cartor ej med någon säkerhet bestämmas, men räknas i längd från öster till väster efter den rätta vattudalen $8\frac{1}{2}$, och från söder, norrut åtminstone 6 samt till öfverst belägna nybygget i Alanäset 9 mil. — Rätta gränselinien emellan desse socknar och Lappmarken säges vara bestämd, men är ännu icke uppgången.

2:o. Berg och daler till en stor myckenhet, och få nyttiga slättmarker, stora skogar, mästedels bestående af gran och björk, samt på några ställen furu eller tall, ofruktbara utom några magra betesmarker; den så kallade hvitmjälan är den rådande jordmånen, ganska stenbunden, utom på ett eller två ställen där sandjord finnes, och ett enda bekant med lerbotten; Mossar och kärr till en stor myckenhet, men ganska få odelbara för dess stenbotten och merendels ovanliga vidd, djup och längd, den sistnämde ända till 10 à 15 mil på ömse sidor om vattudalen, endast af några skogsuddar och bäckar genomskuren; åkrens och ängens förhållande anmärkes i 5 och 6 §§.

3:o. Vattudragen är den så kallade stora vattudalen, en sjö à 8 mil lång innom Ströms socken, dess största bredd är cirka $\frac{3}{4}$ mil, på somliga ställen $\frac{1}{4}$ och äfven derunder, hvarest bäckar och små åar inflyta, uti hvilka äro inrättade små husbehofsquarnar och några dylika sågar; utloppet utgör den så kallade Ångermanelfven; Flåsjön i Alanäset och dess vattudrag har sitt utlopp i Tåsjön och Ångermanelfven.

4:o. Climatet i allmänhet kalt och väderleken ostadig; Islossningen sker vanligtvis från medio till slutet af Maji och tillfrysningen den yttre delen af Vattudalen i början och den öfre i slutet

af November månad, dock nödgades Gärdnässets byalag, såväl 1818 som flera gånger tillföre betjäna sig af båtfart till kyrkan i julhelgen. Löfvets utsprickning inträffar merendels i slutet af Maji, vårblomstren visa sig något förr. Strömmens susning, då den höres på en half mil lång, förebådar, enligt sägen, nederbörd af snö eller regn. I slutet af sommaren ymnigt regn detta år, äfvenså under höstetiden, med mycken dimmig och osund luft. Snöfall inträffade äfven innan jorden han frysa, eller i medio af October månad och det till stor myckenhet mot fjälltrakterne som sedermera ej aftinat. Rågsädet plägar merendels i sådant fall misslyckas. Hagelskurar göra nästan alla år någon skada, äfven detta år på de hampland och ärtåkrar, som legat i deras streck. Åskan höres här alla år gruffligt och i sommar förderfvat korsten, fönstren och sparrar hos bonden Anders Andersson i Hilsand, dock utan att göra hans små i stugan innevarande barn någon skada.

5:o. Vanligtvis hålles tredjedelen af åkern öppen såsom träde, hvaraf 2 å 3 målningar besås med vinterråg, de vanliga sädesslagen äro korn och råg, några få litet ärter, hvilka dock sällan hinna till mögnad. För den stembundna jordmånen kan knappast något circulationssäde brukas; af någon enda har timotairö blifvit försökt, men för den sterila jorden ej så synnerligen lyckats. Sank mark uppröjes och dikes litet efter hand af dem, som dertill kuna hafva tillfälle och förmåga. Gödselen blandas af somliga med granris och utföres merendels vartiden på oplöjd åker. Myra användes på de få ställen der den kan finnas till gödsel, sådan den är på åker, och äfven af någon enda på stenbacke, som derigenom förvandlas till lägge. Trädplanter brukas nästan öfveralt, så inrättade att man med dem kan köra både fram och tillbaka. Säden uppbärgas med segdar, liar brukas af somliga åt rågen, och införes på slädar dels med dels utan juldor; det korn, som här kan fås ofruket, är det bästa till utsäde, ombyte kan ske någon gång blott byar emellan, framläningarne hafva nu i de sista åren härför gjort mycket afseende. Säningstiden infaller merendels i slutet af Maji och skördetiden i medio eller slutet af Augusti; något hampa sås nästan af hvar och en på deras träden och merendels får den framgång, lin af någon enda på omvänd lunda ganska litet, hvilket och sällan får framgång; rötningen af begge delarne sker i vatten hösttiden, rengöringen verkställes med trädbårar, handskäckor och vanliga häcklar. Fröet förvares öfver vintern oränsat på vindar öppna för drag. Potatoes och rofvor sättes nästan af alla till, efter deras tanke, husbehof, dock ökas smånigom utsädet af potatoes, sedan deras fördelaktiga nytta i flera afseenden blifvit känd, och denna frukt har detta år fådt ovanlig framgång, förledit år skördade äfven några bönder mellan 20 och 30 tunnor.

6:o. Ängen, hvaraf här är ringa tillgång, upprödjes litet efter hand och dikes der så fordras, hufvuddelen af foderbärgningen,

utom inägorna, består mest i magra och merendels långt bort aflägsna starrslåttar, hvilket besvär likväl af somliga byar, såsom Löfberge, Bygden så kallad, Näset och Tullingsås, kunde undvikas genom odlingar vid deras hemägor; inga beteshagar finnas.

7:o. Missväxt på säd och jordfrukter inträffa nog ofta åtminstone i vissa byar, hvartill brist på dikning å vattsjuka åkrar och ängar synes förorsaka tidig nattfrost; långvarig torka eller vata skada äfven vissa år. Gräsväxten får merendels framgång, likväl mer och mindre ymnigt; under missväxtår brukas tallbark, agnar och äfven mälla till nödbröd. Endast några få kunna hafva någon förtjenst med quarnstensbrytning, huggning och framförsel en lång och besvärlig väg ända till 14 och 15 mil mot norska gränsen.

8:o. Säden gäller vanligen i bättre år omkring 12 Rd. Rixg., detta år 8 högst 9, smöret circa 5 RD., en ko omkring 16 RD., ett mansdagsverke 24 sk., sommartiden något mer och vintertiden något mindre.

9:o. Den vanliga storboskapen är af mindre slaget, äfvenså fåren, utom några få som börjat förskaffa sig af isländsk ras. För deras långa och besvärliga fodervägar måste 2 till och med 3 hästar underhållas; blott någon enda dragoxe nyttjas. Boskap födes i jämförelse med fodertillgången något nära och stilles vanligen 3 gånger om dagen. Björnar, som dock sällan göra skada, finnas och värfvas höstetiden samt sedan på tjenligt skidföre skjutas; vargar och varglo visa sig vissa år och i synnerhet denna sommar skadat småboskapen; till deras utrotande är ännu ingen anstalt träffad. Fåren klippas Michaelitiden, och de af mindre slaget, som här äro mest brukliga, äfven Trettondedagstiden och om våren, ullen beredes efterhand till kläder. Vallhundar brukas nästan öfveralt och inöfvas derigenom att de följa med boskapen såsom valpar; getter något nära öfveralt.

10:o. Löfmask visar sig vissa år, fjälmöss eller lemeller nästan hvart 6:te eller 7:de år, som skada gräsväxten, hvaremot inga bote-medel ännu kunnat träffas.

11:o. De så kallade kull- eller tidfisker med fjälror och öring, i synnerhet höstetiden och något vårtiden utgör de förnämligaste fisken och hvarigenom litet kan fås till försälgning af somliga. Vårtiden fångas i vissa byar något harr, hvilken merendels användes till graf-fisk, dock kan tiden och omkostnaderna, som derpå användas, alldrig numera blifva ersatt. Fågel fångas vissa år och äfven några få mårdar och räfvar nästan hvart år.

12:o. Ett quarnstens- och äfven ett tälgstensbrott finnes mindre lönande för dess besvärliga framförsel; tjära brännes till husbehof. Trädkannor, stop och skedar förfärdigas af somliga, äfven till försälgning; nödiga sockenhandtverkare nästan i alla handtverk finnes.

13:o. Göromålen vintertiden bestå förnämligast i höets hemförande och vedens anskaffande, kör- och åkers- samt fiskredskapens

förfärdigande och lagning, äfvensom kårdors uppsättande äfven till försälgning.

14:o. Barnauppfostringen och undervisningen sker dels af föräldrarne sjelfve, dels ock af dertill utsedde barna-lärare, som undervisa barnen i christendommen och de delar, som fordras för en lantmans framtida bergning. Folket i allmänhet sedigt, fridsamt och hushålsacktigt, samt bruka kläder af egen tillverkning i synnerhet manfolket och qvinfolket ganska obetydligt af utlänska tyger. Lestugor ej ofta men då de hållas sker det tyst och ordentligt. Ganska få idka handel och det nästan blott med utförsel af socknens produkter. Spinnes och väfves nästan blott till egit behof. Bygnadssättet enkelt, inga så kallade öfvervåningsrum, blott vindar inrättas af dem som nu bygga till inrymme för deras husgerådssaker. Jordens ofruktbarhet och dess svåra uppodling hindrar folkets utflytning på de stora skogstrakterna. Hos somliga aftager och hos somliga tilltager välmågan, hvilket i synnerhet tyckes härröra af deras olika utgifter till krigs-statens underhåll. Folkmängden är obetydlig mot utrymmet. Vaccination verkställes efter hand årligen med alla barn. Veneriska smittan är här icke als känd. I moraliskt afseende har visserligen folket vunnit mycket på upplysningens vägnar detta sist förflutna halfsecelet, men att någon lättsinnig finnes här äfvensom annorstädes kan ej nekas, likväl bör man till denna (Ströms) församlings beröm icke låta det vara obemäلت, att något lagfört brott emot 6:te budet på 6 à 8 års tid ej förevarit, äfvensom flere ting, såväl som det sista, något rättegångsmål icke förefallit sockenboerna emellan.

15:o. Hummelgårdar äro anlagda nästan af alla till husbehof på närmare håll från kyrkan.

16:o. Svedjande för rågsäde eller betesmarker brukas ganska litet, eller numera intet, för dess ringa afkastning; skogseldar äga icke heller rum, emedan skogarne i allmenhet äro så beskaffade, att de ej utan tillhjälp kunna brännas.

Ström den 3 December 1820.

Eric Mårtensson
Sockensällskapets ordförande.